

<http://dx.doi.org/10.16926/gea.2024.02.02.05>

mgr Karolina KWIATKOWSKA, radca prawny

Uniwersytet Jana Długosza w Częstochowie

e-mail: k.kwiatkowska@ujd.edu.pl

Wykonywanie kontaktów z małoletnim – wybrane zagadnienia

Streszczenie

Artykuł porusza problematykę realizacji kontaktów z małoletnim. W związku z nowelizacją z dnia 26 maja 2011 r., która weszła w życie 13 sierpnia 2011 r. do polskiej procedury cywilnej wprowadzono przepisy art. 598¹⁵ - 598¹⁶ dotyczące wykonywanie kontaktów z dzieckiem. Natomiast Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 22 czerwca 2022 r. (SK 3/20, Legalis) stwierdził, że art. 598¹⁶ § 1 w związku z art. 598¹⁵ § 1 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2021 r. poz. 1805, ze zm.) w zakresie, w jakim obejmują sytuacje, w których niewłaściwe wykonywanie lub niewykonywanie obowiązków związane jest z zachowaniem dziecka, niewywołanym przez osobę, pod której pieczę dziecko to się znajduje, są niezgodne z art. 48 ust. 1 zdanie drugie oraz art. 72 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

Celem niniejszego artykułu jest wskazanie m.in. skutków orzeczenia TK z 22.06.2022 r. na proces wykonywania kontaktów z małoletnim. W artykule omówiono postępowanie w przedmiocie realizacji kontaktów z małoletnim oraz dokonano analizy treści rozstrzygnięcia TK z 22.06.2022 r. Artykuł zwraca uwagę nie tylko na kwestie prawne, ale również psychologiczne związane z wykonywaniem kontaktów z dzieckiem, podkreślając znaczenie dobra małoletnich.

Słowa kluczowe: kontakty, wykonywanie kontaktów z małoletnim, prawo do kontaktów, suma pieniężna, wola dziecka, dobro dziecka.

Zagadnienia wstępne

Artykuł zajmuje się problematyką realizacji kontaktów z małoletnim, ze szczególnym naciskiem na skutki orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego z dnia 22 czerwca 2022 r. Celem niniejszej publikacji jest przede wszystkim wskazanie skutków orzeczenia TK z dnia 22 czerwca 2022 r. na proces wykonywania kontaktów z małoletnim. Artykuł ma na celu omówienie, w jaki sposób wspomniane

wyżej orzeczenie TK zmieni praktykę sądową w sprawach dotyczących kontaktów z dziećmi, kładąc nacisk na ich prawa, autonomię oraz rolę rodziców w tym procesie. Kluczowe jest ukazanie, że orzeczenie TK wprowadza konieczność bardziej wnikliwej analizy przez sądy czy brak kontaktu z jednym z rodziców wynika z autentycznej woli małoletniego, czy też jest rezultatem manipulacji ze strony rodzica, pod którego opieką dziecko pozostaje.

Ponadto artykuł wskazuje, jak te zmiany wpłyną na długość i stopień skomplikowania postępowań dotyczących kontaktów, co z pewnością ma istotne znaczenie dla rodziców oraz ich relacji z małoletnim.

Prawo do kontaktów z małoletnim zostało uregulowane w oddziale 3 zatytułowanym „Kontakty z dzieckiem” rozdziału II „Stosunki między rodzicami i dziećmi” tytułu II „Pokrewieństwo i powinowactwo”¹. Niniejsze przepisy wprowadzone zostały mocą ZmKRO z 6.11.2008 r. (Dz. U. z 2008 r. Nr 220, poz. 1431)². Zgodnie z treścią przepisu art. 113§1 k. r. o.³ niezależnie od władzy rodzicielskiej rodzice oraz ich dziecko mają prawo i obowiązek utrzymywania ze sobą kontaktów. Zatem kontakty z dzieckiem zostały ujęte jako atrybut niezależny od władzy rodzicielskiej⁴. Jak wskazano w wyroku Sądu Najwyższego

[...] Zgodnie z dyspozycją art. 113 § 1 KRO niezależnie od władzy rodzicielskiej rodzice oraz ich dziecko mają prawo i obowiązek utrzymywania ze sobą kontaktów. Tak więc kontakty z dzieckiem nie są elementem wykonywania władzy rodzicielskiej i prawo do nich jest niezależne od jej posiadania. [...]⁵.

Słusznym jest tu wskazać uchwałę Sądu Najwyższego według której „nieprzyznanie w razie sądowego ustalenia ojcostwa ojcu dziecka władzy rodzicielskiej nad nim nie wyłącza prawa ojca dziecka do osobistej z nim styczności”⁶. Warto zaznaczyć, że prawo i obowiązek do utrzymywania kontaktów z dzieckiem mają również rodzice pozbawieni wolności⁷.

Z kolei art. 113§2 k. r. o. zawiera katalog postaci kontaktów z dzieckiem. Katalog ten ma charakter otwarty⁸. Zgodnie z treścią omawianego przepisu kontakty z dzieckiem obejmują w szczególności przebywanie z dzieckiem (odwie-

¹ K. Gromek, *art. 113*, [w:] K. Gromek (red.), *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, wyd. 7, Legalis 2020, Nb 1.

² J. Gajda, *art. 113*, [w:] K. Pietrzykowski (red.), *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, wyd. 8, Legalis 2023, Nb 1.

³ Ustawa z dnia 25 lutego 1964. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy, Dz. U. z 2020 r. poz. 1359 ze zm., dalej cytowana jako k. r. o.

⁴ K. Gromek, *op. cit.*, Nb 3.

⁵ Wyrok Sądu Najwyższego – Izba Karna z dnia 14 lutego 2019 r., V KK 42/18, Legalis.

⁶ Uchwała Sądu Najwyższego – Izba Cywilna i Administracyjna z dnia 26 września 1983 r., III CZP 46/83, Legalis.

⁷ Uzasadnienie do Wyroku Sądu Najwyższego – Izba Cywilna z dnia 8 września 2004 r., IV CK 615/03, Legalis/el.

⁸ Sz. Solarzski, *art. 113*, [w:] M. Załucki (red.), *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, wyd. 1, Legalis 2023, Nb 8.

dziny, spotkania, zabieranie dziecka poza miejsce jego stałego pobytu) i bezpośrednie porozumiewanie się, utrzymywanie korespondencji, korzystanie z innych środków porozumiewania się na odległość, w tym ze środków komunikacji elektronicznej. W orzecznictwie przyjęto, iż

w myśl art. 113 § 2 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego kontakty należy rozumieć jako osobistą styczność z dzieckiem, polegającą przede wszystkim na wspólnym spędzaniu czasu rodzica z dzieckiem zarówno w miejscu stałego pobytu dziecka, jak i poza tym miejscem. Widywanie się z dzieckiem i wspólne z nim przebywanie stanowi najważniejszy przejaw kontaktów z dzieckiem, którego charakterystyczną i nieodłączną cechą jest istnienie bezpośredniej, fizycznej styczności z dzieckiem oraz możliwość nawiązania z nim kontaktu emocjonalnego umożliwiającego przekazanie treści i postaw emocjonalnych. Kontakty z dzieckiem oznaczają także utrzymywanie z dzieckiem komunikacji w każdej formie, w tym za pomocą środków komunikacji elektronicznej ułatwiających porozumiewanie się na odległość. Prawo do utrzymywania kontaktów z dzieckiem jest prawem osobistym rodziców i przez to niezależnym od władzy rodzicielskiej. Osobista styczność rodziców z dziećmi jest zasadą, która podlega ograniczeniom (art. 113² § 1 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego) albo wyłączeniu (art. 113³ Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego) jedynie z uwagi na dobro dziecka⁹.

Ponadto należy wskazać, iż zgodnie z treścią art. 113¹ §1 k. r. o. w przypadku, jeżeli dziecko przebywa stale u jednego z rodziców, sposób utrzymywania kontaktów z dzieckiem przez drugiego z nich rodzice określają wspólnie, kierując się dobrem dziecka i biorąc pod uwagę jego rozsądne życzenia. Natomiast w braku porozumienia rozstrzyga sąd opiekuńczy.

Warto również zaznaczyć, że według art. 113⁶ k. r. o. przepisy regulujące kontakty z dzieckiem mają zastosowanie nie tylko do kontaktów rodziców, ale także do kontaktów rodzeństwa, dziadków, powinowatych w linii prostej, a także innych osób, jeżeli sprawowały one przez dłuższy czas pieczę nad dzieckiem.

W przypadku niewykonania albo niewłaściwego wykonania kontaktów z dzieckiem ustawodawca uregulował szczególną, odrębną procedurę¹⁰.

1. Postępowanie w przedmiocie realizacji kontaktów z małoletnim

Wykonywanie orzeczeń dotyczących kontaktów z małoletnim jak słusznie wskazuje S. Jastrzemska przez wiele lat podlegało egzekucji sądowej na podstawie przepisów art. 1050 i 1051 kodeksu postępowania cywilnego¹¹. Natomiast

⁹ Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Olsztynie z dnia 15 maja 2019 r., I SA/OI 59/19, Legalis.

¹⁰ A. Łazarska, *Efektywne wykonywanie orzeczenia dotyczącego prawa do kontaktów z dzieckiem w świetle standardów strasburskich*, „Przegląd Prawa Egzekucyjnego” 2020, nr 11, Legalis/el.

¹¹ S. Jastrzemska, *art. 598¹⁵*, [w:] T. Szanciło (red.), *Kodeks postępowania cywilnego*, t. 2: *Komentarz. Art. 459–1217*, wyd. 2, Legalis 2023, Nb 1.

nowelizacją z dnia 26 maja 2011 r. (Dz. U. Nr 144, poz. 854), która weszła w życie 13 sierpnia 2011 r. do polskiej procedury cywilnej wprowadzono przepisy art. 598¹⁵ - 598¹⁶ odnoszące się do wykonywania kontaktów z dzieckiem¹². Zgodnie z uchwałą Sądu Najwyższego

[...] postępowanie dotyczące wykonywania kontaktów z dzieckiem utraciło charakter egzekucyjny i stało się jednym z postępowań opiekuńczych. Jest ono - jak przyjmuje się w doktrynie - *sui generis* postępowaniem rozpoznawczym, ograniczonym jednak tylko do fazy wykonawczej. W przeciwieństwie do postępowania o odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką, postępowanie dotyczące wykonywania kontaktów nie obejmuje fazy rozstrzygającej. Fazę tę regulują przepisy ogólne o postępowaniu opiekuńczym¹³.

Postępowanie dotyczące wykonywania kontaktów z małoletnim stosuje się do kontaktów ustalonych w orzeczeniu sądowym albo w ugodzie zawartej przed sądem lub mediatorem¹⁴. Postępowanie jest dwuetapowe¹⁵.

Pierwszy etap reguluje przepis art. 598¹⁵ k.p.c.¹⁶, który polega na zagrożeniu nakazaniem zapłaty oznaczonej sumy pieniężnej. Zgodnie z treścią art. 598¹⁵ §1 k.p.c., jeżeli osoba, pod której pieczę dziecko pozostaje, nie wykonuje albo niewłaściwie wykonuje obowiązki wynikające z orzeczenia albo z ugody zawartej przed sądem lub przed mediatorem w przedmiocie kontaktów z dzieckiem, sąd opiekuńczy, uwzględniając sytuację majątkową tej osoby, zagrozi jej nakazaniem zapłaty na rzecz osoby uprawnionej do kontaktu z dzieckiem oznaczonej sumy pieniężnej za każde naruszenie obowiązku. Z kolei art. 598¹⁵ §2 k.p.c. wskazuje, że jeżeli osoba uprawniona do kontaktu z dzieckiem albo osoba, której tego kontaktu zakazano, narusza obowiązki wynikające z orzeczenia albo z ugody zawartej przed sądem lub przed mediatorem w przedmiocie kontaktów z dzieckiem, sąd opiekuńczy zagrozi tej osobie nakazaniem zapłaty oznaczonej sumy pieniężnej na rzecz osoby, pod której pieczę dziecko pozostaje, stosując odpowiednio przepis § 1. Należy podkreślić, iż w omawianym przepisie nie jest określona wysokość sumy pieniężnej. Natomiast sąd powinien mieć na uwadze sytuację majątkową osoby obowiązanej do zapłaty¹⁷. Ponadto sąd powinien mieć na uwadze również „[...] , aby suma ta była «skuteczna», czyli dla naruszającego obowiązki wynikające z orzeczenia albo ugody o kontaktach na tyle dotkliwa, aby przymusiła go do wykonania ciężących na nim obowiązków”¹⁸. S. Jastrzemska wskazuje, że sąd powinien wziąć pod uwagę także: stopień naruszenia dobra dziecka, cha-

¹² A. Łazarska, op. cit., *Legalis/el.*

¹³ Uchwała Sądu Najwyższego – Izba Cywilna z dnia 22 maja 2013 r., III CZP 25/13, *Legalis.*

¹⁴ J. Jagieła, *art. 598¹⁵*, [w:] A. Marciniak (red.), *Kodeks postępowania cywilnego*, t. 3: *Komentarz. Art. 425–729*, wyd. 1, *Legalis* 2020, Nb 4.

¹⁵ *Ibidem*, Nb 7.

¹⁶ Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego, Dz. U. Nr 43, poz. 296 ze zm., dalej cytowana jako k.p.c.

¹⁷ J. Jagieła, op. cit., Nb 9.

¹⁸ *Ibidem*, Nb 9.

rakter i zakres naruszeń, stopień zawinienia osoby, która się ich dopuszcza oraz liczbę i częstotliwość naruszeń¹⁹.

Zgodnie z treścią art. 598¹⁵ §3 k.p.c. na postanowienia sądu, o których mowa w § 1 i 2, przysługuje zażalenie. Ważne pozostaje również wskazanie na uchwałę Sądu Najwyższego zgodnie z którą

na postanowienie oddalające wniosek o zagrożenie nakazaniem zapłaty oznaczonej sumy pieniężnej osobie, która nie wykonuje albo niewłaściwie wykonuje obowiązki w przedmiocie kontaktów z dzieckiem (art. 598[15] § 1 KPC), przysługuje zażalenie²⁰.

Ze stanowiskiem tym nie zgadza się Malczyk, który wskazuje, że

postanowienie sądu o zagrożeniu nakazaniem zapłaty na rzecz oznaczonej osoby uprawnionej do kontaktu z dzieckiem oznaczonej sumy pieniężnej za każde naruszenie obowiązku (art. 598¹⁵ KPC) jest postanowieniem proceduralnym, zaskarżalnym w drodze zażalenia (art. 598¹⁵ §3 KPC).[...] Działanie sądu wyłącznie w obszarze czynienia ustaleń faktycznych, które skutkuje wydaniem przedmiotowego postanowienia, wyłącza dopuszczalność uznania, że postanowienia takie jest orzeczeniem co do istoty sprawy.[...]. Inaczej przedstawia się sytuacja, gdy dochodzi do oddalenia wniosku o zagrożenie nakazaniem zapłaty na rzecz oznaczonej osoby uprawnionej do kontaktu z dzieckiem oznaczonej sumy pieniężnej za każde naruszenie obowiązku. Postanowienie takie jest postanowieniem co do istoty sprawy, które zaskarżalne jest w drodze apelacji. Jest to rozstrzygnięcie co do istoty sprawy [...] ²¹.

Ponadto wskazać należy, że skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem postanowień mających na celu wykonanie obowiązków związanych z ustalonymi kontaktami z dzieckiem jest niedopuszczalna. Potwierdza to postanowienie Sądu Najwyższego zgodnie z którym

postanowienie przewidziane w art. 598[15] § 1 KPC nie jest orzeczeniem co do istoty sprawy kończącym postępowanie. Skoro nie należy do kategorii orzeczeń wymienionych w art. 519[2] § 1 KPC, to nie przysługuje od niego skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem²².

Zatem skoro postanowienie o zagrożeniu nakazaniem zapłaty oznaczonej sumy pieniężnej nie jest kończącym postępowanie, sąd nie orzeka w nim o kosztach postępowania (art.108§1 w zw. z art. 13 §2 k.p.c.)²³.

Wspomnieć należy również, iż zgodnie z treścią art. 598¹⁸§1 zd. 1 k.p.c. w sprawach wykonywania kontaktów z dzieckiem art. 570 nie stosuje się. Zatem Sąd opiekuńczy nie może wydać postanowienia o zagrożeniu z urzędu, a jedynie

¹⁹ S. Jastrzemska, op. cit., Nb 3.

²⁰ Uchwała Sądu Najwyższego – Izba Cywilna z dnia 22 maja 2013 r., III CZP 25/13, Legalis.

²¹ M. Malczyk, art. 598¹⁵, [w:] A. Góra-Błaszczkowska (red.), *Kodeks postępowania cywilnego*, t. 1B: *Komentarz. Art. 425–729*, wyd. 3, Legalis 2020, Nb 7–8.

²² Postanowienie Sądu Najwyższego – Izba Cywilna z dnia 26 sierpnia 2016 r., IV CNP 10/16, Legalis.

²³ S. Jastrzemska, op. cit., Nb 8.

na wnioszek osoby uprawnionej. Wnioskodawcą może być również na zasadach ogólnych prokurator, Rzecznik Praw Obywatelskich, Rzecznik Praw Dziecka²⁴.

Warto wskazać, że według art. 569§1 k.p.c. sądem wyłącznie właściwym jest sąd opiekuńczy miejsca zamieszkania osoby, której postępowanie ma dotyczyć, a w braku miejsca zamieszkania - sąd opiekuńczy miejsca jej pobytu. Jeżeli brak tej podstawy, właściwy jest sąd opiekuńczy ostatniego miejsca zamieszkania osoby, której postępowanie ma dotyczyć, a w braku miejsca zamieszkania - sąd opiekuńczy ostatniego miejsca jej pobytu. Jeżeli brak i tej podstawy właściwy jest sąd rejonowy dla m.st. Warszawy. Natomiast art. 569§2 k.p.c. wskazuje, iż w wypadkach nagłych sąd opiekuńczy wydaje z urzędu wszelkie potrzebne zarządzenia nawet w stosunku do osób, które nie podlegają jego właściwości miejscowej, zawiadamiając o tym sąd opiekuńczy miejscowo właściwy.

Jak zauważa J. Jagieła sprawy dotyczące wykonywania kontaktów z dzieckiem rozpoznawane są na posiedzeniach jawnych, niebędących rozprawami. Natomiast wyznaczenie rozprawy pozostawione jest do uznania sądu (art. 514 §1k.p.c.)²⁵.

Drugi etap postępowania reguluje art. 598¹⁶ k.p.c. Zgodnie z treścią przepisu 598¹⁶ §1 zd. 1 k.p.c. jeżeli osoba, której sąd opiekuńczy zagroził nakazaniem zapłaty oznaczonej sumy pieniężnej, nie wypełnia nadal swego obowiązku, sąd opiekuńczy nakazuje jej zapłatę należnej sumy pieniężnej, ustalając jej wysokość stosownie do liczby naruszeń. Należy podkreślić, że zasądzona suma zależy od liczby, nie zaś od rodzaju naruszeń²⁶. Stosownie zaś do art. 598¹⁶ §1 zd. 2 k.p.c. sąd może w wyjątkowych wypadkach zmienić wysokość sumy pieniężnej, o której mowa w art. 598¹⁵, ze względu na zmianę okoliczności. Jednakże przepis nie wskazuje co należy rozumieć pod pojęciem „wyjątkowy wypadek”. Przyjmuje się, że „chodzi tylko i wyłącznie o drastyczne zmiany w sytuacji majątkowej osoby, wobec której wydano postanowienie zagrażające nakazaniem zapłaty”²⁷. Przykładowo można wskazać utratę pracy przez rodzica zobowiązanego, przejście na rentę lub emeryturę, pozbawienie wolności itp.²⁸.

Według art. 598¹⁶ § 3 k.p.c. na postanowienie sądu o nakazaniu zapłaty podobnie jak w przypadku zagrożenia przysługuje zażalenie. Należy również wskazać, że zgodnie z treścią art. 598¹⁶ § 4 k.p.c. prawomocne postanowienie sądu, w którym nakazano zapłatę należnej sumy pieniężnej, jest tytułem wykonaw-

²⁴ N. Krej, *art. 598¹⁵*, [w:] E. Marszałkowska-Krześ, E. Gil (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, wyd. 32, Legalis 2023, Nb 12.

²⁵ J. Jagieła, *op. cit.*, Nb 6.

²⁶ J. Ignaczewski, K. Pudłowska, R. Zegadło, *art. 598¹⁶*, [w:] J. Ignaczewski (red.), *Komentarz do przepisów KPC regulujących postępowanie w sprawach z zakresu stosunków między rodzicami a dziećmi*, wyd. 4, Legalis 2019, Nt. 2.

²⁷ *Ibidem*, Nt. 4.

²⁸ A. Zieliński, K. Flaga-Gieruszyńska, *art. 598¹⁶*, [w:] A. Zieliński (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, wyd. 11, Legalis 2022, Nb 2.

czym bez potrzeby nadawania mu klauzuli wykonalności. Powyższe stanowi wyjątek od zasady wyrażonej w art. 776 k.p.c. zgodnie z którym tytułem wykonawczym jest tytuł egzekucyjny zaopatrzonej w klauzulę wykonalności.

Jak wskazano w postanowieniu Sądu Najwyższego

1. Postanowienie przewidziane w art. 598[16] § 1 KPC nie jest orzeczeniem samodzielnym, ale kontynuacją wszczętego wcześniej postępowania wykonawczego, nie kończy postępowania w sprawie. Oznacza to, że prawomocne postanowienie sądu drugiej instancji w przedmiocie nakazania osobie, która nadal nie wypełniła nałożonego obowiązku, zapłaty oznaczonej sumy pieniężnej, nie należy do kategorii postanowień co do istoty sprawy kończących postępowanie, o jakich mowa w art. 519[2] § 1 KPC.
2. Jeżeli nie jest dopuszczalna skarga od postanowienia konkretyzującego obowiązek w przedmiocie kontaktów z dzieckiem, to niezależnie od względów dotyczących rodzaju postanowienia uregulowanego w art. 598[16] § 1 KPC, także systemowe argumenty nie dają podstaw do uznania, że skarga jest dopuszczalna od postanowienia mającego na celu wykonanie tego obowiązku²⁹.

Kolejna doniosła wypowiedź Sądu Najwyższego w sprawie niedopuszczalności skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia znalazła się w postanowieniu Sądu Najwyższego, w którym SN stwierdził, że

w sprawach, w których ma zastosowanie art. 598¹⁶ KPC, skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia jest niedopuszczalna także wtedy, gdy zostało zaskarżone orzeczenie co do istoty³⁰.

Podkreślić należy, że zgodnie z treścią przepisu art. 598²⁰ k.p.c. sąd umarza postępowanie, jeżeli w ciągu sześciu miesięcy od uprawomocnienia ostatniego postanowienia nie wpłynął kolejny wniosek w sprawach wykonywania kontaktów z dzieckiem. Wówczas na skutek wydania postanowienia o umorzeniu postępowania następuje zakończenie powyżej omówionego postępowania.

Analizując procedurę dotyczącą realizacji kontaktów z małoletnim należy wskazać również na przepis art. 582¹ § 3 k.p.c. według którego w razie uzasadnionej obawy naruszenia obowiązków wynikających z postanowienia o kontaktach przez osobę, pod której pieczę dziecko pozostaje, lub osobę uprawnioną do kontaktu z dzieckiem albo osobę, której tego kontaktu zakazano, sąd opiekuńczy może zagrozić nakazaniem zapłaty oznaczonej sumy pieniężnej, stosownie do zasad określonych w art. 598¹⁵:

- 1) osobie, pod której pieczę dziecko pozostaje - na rzecz osoby uprawnionej do kontaktu z dzieckiem lub
- 2) osobie uprawnionej do kontaktu z dzieckiem albo osobie, której tego kontaktu zakazano - na rzecz osoby, pod której pieczę dziecko pozostaje.

²⁹ Postanowienie Sądu Najwyższego – Izba Cywilna z dnia 08 maja 2015 r., II CNP 5/15, Legalis.

³⁰ Postanowienie Sądu Najwyższego – Izba Cywilna z dnia 22 maja 2018 r., III CNP 38/17, Legalis.

Zatem jak słusznie wskazuje P. Woś „zagrożenie nakazaniem zapłaty sumy pieniężnej może być zamieszczone już w postanowieniu ustalającym kontakty, a więc w orzeczeniu merytorycznym”³¹.

Warto wskazać, iż zagrożenie nakazaniem zapłaty określonej sumy pieniężnej może również nastąpić w trybie zabezpieczenia. Zgodnie bowiem z treścią przepisu art. 756² § 1 k.p.c. uwzględniając wniosek o zabezpieczenie przez uregulowanie: [...] sposobów kontaktów z dzieckiem [...] - sąd, na wniosek uprawnionego, może w postanowieniu o udzieleniu zabezpieczenia zagrozić obowiązalnemu nakazaniem zapłaty określonej sumy pieniężnej na rzecz uprawnionego na wypadek naruszenia obowiązków określonych w tym postanowieniu.

Omawiając postępowanie dotyczące realizacji kontaktów z małoletnim, warto przytoczyć przykładową analizę wyroków, które ukazują, jak sądy rozstrzygały kwestie związane z niewykonywaniem lub niewłaściwym wykonywaniem tych kontaktów.

W postanowieniu Sądu Okręgowego w Toruniu z dnia 3 lutego 2017 r.³², sąd zagroził matce karą finansową za nieprzestrzeganie orzeczenia dotyczącego kontaktów dziadków z wnukami. Matka nie realizowała tych kontaktów z powodu osobistej niechęci do dziadków, co negatywnie wpływało na dobro dzieci. Sąd, powołując się na art. 598¹⁵ k.p.c., wskazał, że przepisy te służą do egzekwowania rzeczywistego zachowania opiekuna, mając na celu ochronę interesów dziecka i jego prawa do kontaktów z osobami bliskimi.

W podobnej sprawie, rozstrzygniętej przez Sąd Rejonowy dla m.st. Warszawy 9 czerwca 2016 r.³³, sąd zastosował art. 598¹⁵ § 1 k.p.c. wobec matki, która nie umożliwiała kontaktów ojca z córką, tłumacząc się niechęcią dziecka. Sąd przypomniał, że obowiązek realizacji kontaktów spoczywa na opiekunie, a argumentacja związana z preferencjami dziecka nie może usprawiedliwiać zaniechania realizacji orzeczenia sądowego. Na podstawie art. 598¹⁵ k.p.c. sąd zagroził matce karą finansową za każde kolejne naruszenie.

Kolejna sprawa, rozstrzygnięta przez Sąd Okręgowy w Słupsku 26 czerwca 2013 r.³⁴, dotyczyła matki, która nie realizowała postanowień sądowych w sprawie kontaktów wnuczki z babcią. Sąd Okręgowy, na podstawie art. 598¹⁵ § 1 k.p.c., potwierdził obowiązek przestrzegania istniejącego orzeczenia i zagroził

³¹ P. Woś, *Przeciwdziałanie alienacji rodzicielskiej w postępowaniu cywilnym – sprawy dotyczące wykonywania kontaktów z dzieckiem*, „Studia prawnicze KUL” 2022, nr 1, Legalis, s. 293.

³² Uzasadnienie do Postanowienia Sądu Okręgowego w Toruniu VIII Wydział Cywilny Odwoławczy z dnia 03 lutego 2017 r., VIII Cz 70/17, [https://orzeczenia.ms.gov.pl/details/zagro\\$017cenie/151025000004003_VIII_Cz_000070_2017_Uz_2017-02-03_001](https://orzeczenia.ms.gov.pl/details/zagro$017cenie/151025000004003_VIII_Cz_000070_2017_Uz_2017-02-03_001).

³³ Uzasadnienie do Postanowienia Sądu Rejonowego dla m.st. Warszawy w W. VI Wydział Rodzinny i Nieletnich z dnia 09 czerwca 2016 r., VI Nsm 50/16, [https://orzeczenia.ms.gov.pl/details/zagro\\$017cenie/154505250003012_VI_Nsm_000050_2016_Uz_2016-06-23_001](https://orzeczenia.ms.gov.pl/details/zagro$017cenie/154505250003012_VI_Nsm_000050_2016_Uz_2016-06-23_001).

³⁴ Uzasadnienie do Postanowienia Sądu Okręgowego w Słupsku Wydział IV Cywilny Odwoławczy z dnia 26 czerwca 2013 r., IV Cz 339/13, [https://orzeczenia.ms.gov.pl/content/zagro\\$017cenie/151020000002003_IV_Cz_000339_2013_Uz_2013-06-26_001](https://orzeczenia.ms.gov.pl/content/zagro$017cenie/151020000002003_IV_Cz_000339_2013_Uz_2013-06-26_001).

karą finansową w wysokości 100 zł za każde naruszenie. Sąd uznał, że dopóki postanowienie sądu pozostaje w mocy, jest wiążące, a zmiany kontaktów mogą być rozpatrywane wyłącznie w odrębnym postępowaniu. Sąd wskazał, iż postępowanie prowadzone na podstawie art. 598¹⁵ § 1 k.p.c. ma charakter wykonawczy i służy realizacji prawomocnego orzeczenia sądu dotyczącego kontaktów z dzieckiem. Na pierwszym etapie sąd musi ocenić, czy ustalone kontakty są wykonywane zgodnie z orzeczeniem i czy osoba sprawująca pieczę nad dzieckiem przestrzega tych obowiązków. Istotne jest tu zapewnienie wykonania decyzji sądu, a nie ponowne rozpatrywanie lub zmiana sposobu uregulowanych kontaktów, co leży poza zakresem tego postępowania. Zarzuty skarżącej zmierzające do zmiany orzeczenia nie są więc przedmiotem rozpatrywania w tym trybie.

Słusznym pozostaje wskazanie również, że w orzecznictwie sądowym można znaleźć przypadki, w których sądy oddalały wnioski o zagrożenie nakazaniem zapłaty mimo stwierdzenia naruszenia postanowień dotyczących kontaktów. Na przykład, Sąd Rejonowy w Bełchatowie w postanowieniu z 26 lutego 2018 r.³⁵ oddalił wniosek, mimo że jedno z zaplanowanych spotkań ojca z małoletnią córką się nie odbyło. Sąd uznał, że powodem była wyjazd uczestniczki i dziecka na urlop, o czym ojciec został poinformowany, a uczestniczka zaproponowała alternatywny termin spotkania. Należy podkreślić, iż sąd uznał, że sytuacja miała charakter incydentalny.

Wobec powyższego stwierdzić należy, że wyżej wskazane przepisy są kluczowe w egzekwowaniu postanowień dotyczących kontaktów z dzieckiem, a orzecznictwo pokazuje, że sądy konsekwentnie realizowały zasadę nadrzędnego dobra dziecka. Nie ulega przy tym wątpliwości, że mechanizm zagrożenia sankcją finansową ma na celu zmuszenie opiekunów do przestrzegania orzeczeń, aby chronić prawa dziecka do kontaktów z osobami najbliższymi, a także zapewnić realizację postanowień sądowych w zakresie tych kontaktów.

2. Analiza treści orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego z dnia 22 czerwca 2022 r. – konsekwencje

Trybunał Konstytucyjny ogłosił wyrok w sprawie ze skargi konstytucyjnej dotyczącej nałożenia przez sąd opiekuńczy na osobę, pod której pieczęą znajduje się dziecko, obowiązku zapłaty sumy pieniężnej na rzecz osoby uprawnionej do kontaktów z dzieckiem. Trybunał Konstytucyjny stwierdził, że

art. 598¹⁶ § 1 w związku z art. 598¹⁵ § 1 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2021 r. poz. 1805, ze zm.) w zakresie, w jakim obejmują sytuacje, w których niewłaściwe wykonywanie lub niewykonywanie obowiązków zwią-

---

³⁵ Uzasadnienie do Postanowienia Sądu Rejonowego w Bełchatowie – III Wydział Rodzinny i Nieletnich z dnia 26 lutego 2018 r., III Nsm 601/17, Legalis/el.

zane jest z zachowaniem dziecka, niewywołanym przez osobę, pod której pieczę dziecko to się znajduje, są niezgodne z art. 48 ust. 1 zdanie drugie oraz art. 72 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej³⁶.

Zgodnie z treścią art. 48 ust. 1 Konstytucji RP rodzice mają prawo do wychowania dzieci zgodnie z własnymi przekonaniem. Wychowanie to powinno uwzględniać stopień dojrzałości dziecka, a także wolność jego sumienia i wyznania oraz jego przekonania. Natomiast według treści art. 72 ust. 3 Konstytucji RP w toku ustalania praw dziecka organy władzy publicznej oraz osoby odpowiedzialne za dziecko są obowiązane do wysłuchania i w miarę możliwości uwzględnienia zdania dziecka. Jak wskazuje N. Piotrowska (Krej)

powyższe normy konstytucyjne tworzą prawo podmiotowe dziecka, na które składa się uwzględnienie woli/przekonań dziecka, a z drugiej strony zapoznanie się ze zdaniem dziecka³⁷.

Zdaniem skarżących naruszenie Konstytucji wynika, że art. 598¹⁶ §1 w związku z art. 598¹⁵§1 k.p.c. niezależnie nakazuje zapłatę osoby niewypełniającej obowiązków, wynikających z orzeczenia sądu opiekuńczego w przedmiocie kontaktów z dzieckiem, od ponoszenia przez nią wyłącznej winy za ten stan. Skarżące wskazały również na: brak sądowej weryfikacji zachowania uprawnionego rodzica, która miałaby obejmować nie tylko to, czy i na ile przyczynia się ono do budowania niechęci dziecka, ale również to, czy rodzic odmawia uczestniczenia w terapii rodzinnej (innej terapii psychologicznej), mogącej prowadzić do jego zbliżenia z dzieckiem; brak możliwości badania przez sąd małoletniej skarżącej, a także jej wysłuchania i wyrażenia przez nią zdania, co do obiektywnie istniejącej gotowości do odbywania kontaktów w ustalonej i egzekwowanej formie. W ocenie skarżących analizowana regulacja godzi w prawo równości wobec prawa, prawo własności i jego ochrony, wolność osobistą matki i dziecka, jak również ich godność oraz prawo do ochrony życia prywatnego, jak też prawo dziecka do podmiotowego traktowania³⁸.

Skarżące zarzuciły także art. 598¹⁶ § 1 w związku z art. 598¹⁵ § 1 KPC naruszenie prawa

do wychowania małoletniej bez użycia form przymusu (w tym przymusu fizycznego), wychowania dziecka zgodnie z własnymi przekonaniem; oraz wolności małoletniej [...] od stosowania kar cielesnych i prawo netykalności osobistej dziecka.

Skarżące są przekonane, że niezgodne z wymienionymi prawami jest czynienie matki - pod groźbą nakazania jej zapłaty wyłącznie odpowiedzialnej za odbywa-

³⁶ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 22 czerwca 2022 r., SK 3/20, Legalis.

³⁷ N. Piotrowska (Krej), *art. 598¹⁶*, [w:] E. Marszałkowska-Krześ, E. Gil (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, wyd. 33, Legalis 2023, Nt. 15.

³⁸ Uzasadnienie do wyroku TK z dnia 22 czerwca 2022 r., SK 3/20, Legalis, s.3.

nie kontaktu dziecka z ojcem, w tym oczekiwanie od niej stosowania wobec dziecka środków przymusu, w celu zrealizowania przez ojca prawa do kontaktu³⁹.

W tym kontekście Trybunał Konstytucyjny stwierdził, że celem art. 48 ust. 1 zdanie drugie oraz art. 72 ust. 3 Konstytucji jest realizacja „dobra dziecka”, którego rekonstrukcja powinna się odbywać poprzez odwołanie do aksjologii Konstytucji i ogólnych założeń systemowych. Jednocześnie nakaz ochrony dobra dziecka stanowi podstawową, nadrzędną zasadę polskiego systemu prawa rodzinnego, której podporządkowane są wszelkie regulacje w sferze stosunków pomiędzy rodzicami i dziećmi⁴⁰. Trybunał Konstytucyjny przypomniał również, że dobro dziecka stanowi konstytucyjną klauzulę generalną⁴¹.

Zdaniem Trybunału Konstytucyjnego dyspozycje art. 598¹⁵ § 1 i art. 598¹⁶ § 1 KPC, mimo że odnoszą się do osoby opiekuna dziecka, wkraczają swym zakresem stosowania w sferę autonomii dziecka wówczas, gdy nie ma ono woli kontaktu z rodzicem. Nie ulega bowiem wątpliwości, że wola każdego człowieka jest elementem jego życia osobistego, podlegającego ochronie prawnej, a w przypadku dzieci - w szczególności na poziomie międzynarodowym. Ponadto Trybunał Konstytucyjny wskazuje, że nie budzi wątpliwości, iż dzieci realizują swe prawa pod kontrolą dorosłych. Za niezgodny z powołanymi wzorcami kontroli należy jednak uznać mechanizm prawny, który umożliwia stosowanie sankcji finansowych wobec osoby sprawującej pieczę nad dzieckiem w sytuacji, w której nie wykonuje ona nałożonych na nią obowiązków dotyczących kontaktu dziecka, ale z powodu uwzględnienia woli (zdania) tego właśnie dziecka⁴². Trybunał Konstytucyjny podnosi również, iż dzięki władzy rodzicielskiej powstaje swoisty trójstronny stosunek prawny: między rodzicami a dzieckiem - z jednej strony - oraz rodzicami a osobami trzecimi - z drugiej. Obowiązek wysłuchania dziecka i uwzględnienia w miarę możliwości jego zdania realizowany jest przede wszystkim w relacji rodzic - dziecko, a także odpowiednio: opiekun - dziecko. Sąd opiekuńczy również musi tę okoliczność mieć na uwadze, wydając postanowienia w trybie art. 598¹⁵ § 1 i art. 598¹⁶ § 1 KPC; jest on także obowiązany do samodzielnego wysłuchania dziecka przed podjęciem decyzji w sprawach dotyczących jego osoby, jeżeli rozwój umysłowy dziecka, stan zdrowia i stopień jego dojrzałości na to pozwalają, a ponadto obowiązany jest w miarę możliwości uwzględnić jego rozsądne życzenia⁴³.

Należy podkreślić, iż zdaniem Trybunału Konstytucyjnego zaskarżone przepisy w zakresie, w jakim obejmują sytuacje, w których niewłaściwe wykonywanie lub niewykonywanie obowiązków związane jest z zachowaniem dziecka, niewy-

---

³⁹ Ibidem, s.3.

⁴⁰ Ibidem, s. 9.

⁴¹ Ibidem, s. 8.

⁴² Ibidem, s. 9.

⁴³ Ibidem, s. 10.

wołanym przez osobę, pod której pieczę dziecko to się znajduje, godzą w konstytucyjny standard ochrony dobra dziecka⁴⁴.

Skutkiem omawianego wyroku nie jest utrata mocy obowiązującej przez art. 598¹⁵ § 1 oraz art. 598¹⁶ § 1 KPC, a tylko wyeliminowanie zakresu tych przepisów, który został wskazany w sentencji orzeczenia Trybunału jako niekonstytucyjny. Tym samym sądy opiekuńcze – przy rozpatrywaniu wniosków o zagrożenie zapłatą określonej sumy pieniężnej oraz o zobowiązanie do zapłaty tej sumy – obowiązane będą z urzędu wziąć pod uwagę, czy do niewykonania albo niewłaściwego wykonania obowiązków przez osobę, pod której pieczę znajduje się dziecko, doszło w wyniku uwzględnienia woli dziecka (wyrażonej samodzielnie, bez wpływu osoby, pod której pieczę się ono znajduje). Stosownie do art. 190 ust. 4 Konstytucji oraz art. 401¹ w związku z art. 13 § 2 k.p.c. niniejszy wyrok stanowi dla skarżących podstawę do wznowienia postępowania⁴⁵.

Należy zatem podkreślić, że problem konstytucyjny dotyczył konfliktu między potrzebą egzekwowania kontaktów z dzieckiem a ochroną autonomii i interesu dziecka, którego głos nie był dostatecznie brany pod uwagę w postępowaniu sądowym.

Jak słusznie wskazuje R. Łukasiewicz

wyrok Trybunału Konstytucyjnego prowadzi de facto do tego, że jeżeli dziecko odmawia kontaktów z rodzicem, sąd musi jeszcze raz dokonać rozstrzygnięcia w przedmiocie ustalenia kontaktów. Uwzględnienie bowiem okoliczności, czy zachowanie dziecka (negujące kontakty) wynika z wpływu rodzica, u którego dziecko mieszka, wiązać się będzie w praktyce ze skorzystaniem z opinii Opiniodawczego Zespołu Sądowych Specjalistów i faktycznie może zablokować realizację kontaktów na kolejne miesiące⁴⁶.

W konsekwencji może to doprowadzić do zaniku charakteru postępowań dotyczących wykonywania kontaktów. Natomiast należy podkreślić, iż celem instytucji uregulowanych w art. 598¹⁵ oraz 598¹⁶ k.p.c. jest egzekwowanie praw przyznanych przez sąd opiekuńczy o kontaktach⁴⁷. Omawiane postępowanie

[...] ma na celu wykonanie prawomocnego orzeczenia sądu, którego przedmiotem są kontakty z dzieckiem. [...] Nie jest celem tego postępowania ponowne rozstrzygnięcie o sposobie kontaktów czy ewentualnej zmianie tego sposobu orzeczonego prawomocnym postanowieniem [...]⁴⁸.

⁴⁴ Ibidem, s. 10.

⁴⁵ Ibidem, s. 10.

⁴⁶ R. Łukasiewicz, *Suma pieniężna na rzecz osoby uprawnionej do kontaktów a zachowanie małoletniego*, „Monitor Prawniczy MoP” 2022, nr 22, Legalis, s. 1133.

⁴⁷ N. Piotrowska (Krej), op. cit., Nt. 35.

⁴⁸ Uzasadnienie do Postanowienia Sądu Okręgowego w Słupsku – IV wydział Cywilny Odwoławczy z dnia 08 maja 2014 r., IV Cz 235/14, Legalis/el.

Wskazać należy również, że skutkiem analizowanego wyroku Trybunału Konstytucyjnego może być pogłębienie alienacji rodzicielskiej⁴⁹.

Nie ulega przy tym wątpliwości, że czas postępowań sądowych w sprawach dotyczących kontaktów z dziećmi odgrywa kluczową rolę. Uniemożliwianie kontaktów z dzieckiem doprowadza do osłabienia jego relacji z drugim rodzicem a w konsekwencji zerwania więzi rodzinnych. W tym kontekście należy zwrócić uwagę na art. 8 ust. 1 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności⁵⁰ zgodnie z którym każdy ma prawo do poszanowania swojego życia prywatnego i rodzinnego, swojego mieszkania i swojej korespondencji. Zaś art. 8 ust. 2 Konwencji wskazuje, iż niedopuszczalna jest ingerencja władzy publicznej w korzystanie z tego prawa, z wyjątkiem przypadków przewidzianych przez ustawę i koniecznych w demokratycznym społeczeństwie z uwagi na bezpieczeństwo państwowe, bezpieczeństwo publiczne lub dobrobyt gospodarczy kraju, ochronę porządku i zapobieganie przestępstwom, ochronę zdrowia i moralności lub ochronę praw i wolności innych osób. Natomiast w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w kilku sprawach przeciwko Polsce stwierdzono naruszenie wyżej przywołanego przepisu art. 8 Konwencji⁵¹. Przykładowo warto wskazać wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka dotyczącego sprawy Brunner przeciwko Polsce zgodnie z którym,

Trybunał uznaje, że w niniejszej sprawie skarżący - ojciec dochodzący wyegzekwowania kontaktów z małoletnią córką po orzeczeniu rozwodu z jej matką, dopełnił wszelkich obowiązków w zakresie zabezpieczenia swoich praw poprzez skorzystanie z uprawnień procesowych w postępowaniu o wykonywanie kontaktów z dzieckiem. Trybunał zauważa, że państwo polskie nie zabezpieczyło należycie uprawnień skarżącego - rodzica w zakresie poszanowania jego prawa do utrzymywania więzi rodzinnych z córką na skutek m.in. przewłoki postępowania, co w konsekwencji doprowadziło do umorzenia postępowania o wykonywanie kontaktów na skutek osiągnięcia przez dziecko pełnoletności. W tych okolicznościach Trybunał stwierdza, że władze krajowe nie dopełniły pozytywnego obowiązku udzielenia skarżącemu szybkiej i skutecznej pomocy, która umożliwiłaby mu skuteczne egzekwowanie prawa do kontaktu z dzieckiem. W związku z powyższym Trybunał stwierdza, że doszło do naruszenia art.8 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności z dnia 4 listopada 1950 r. (Dz.U. z 1993 r., Nr 61, poz. 284) [...] ⁵².

⁴⁹ R. Łukasiewicz, op. cit., s. 1129, Legalis; Jak wskazuje P. Woś „alienacja rodzicielska to forma przemocy emocjonalnej, stosowana wobec dziecka przez jednego z rodziców. Polega ona na świadomym lub nieświadomym utrudnianiu dziecku kontaktu z drugim rodzicem i przedstawianiu tego rodzica w najgorszym świetle. Niestety takie zachowania w konsekwencji prowadzą do zaburzeń w relacji pomiędzy dzieckiem a drugim rodzicem. [...]” (P. Woś, op. cit., s. 291).

⁵⁰ Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności sporządzona w Rzymie 4.11.1950 r., zmieniona następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2, Dz.U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284, Legalis.

⁵¹ R. Łukasiewicz, op. cit., Legalis, s. 1132.

⁵² Wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 09 lipca 2020 r., 71021/13, Legalis; zob. też A. Łazarska, op. cit.

Wyroki Europejskiego Trybunału Praw Człowieka wskazują, iż w szczególnie trudnej sytuacji znajduje się rodzic dążący do realizacji kontaktów z dzieckiem⁵³. Jak zauważa E. Holewińska – Łapińska

[...] odmowa umożliwienia kontaktu z dzieckiem osoby uprawnionej uzasadniana przez osobę sprawującą bezpośrednią, stałą pieczę nad dzieckiem („pierwszoplanowego” opiekuna) z powołaniem się na stanowisko dziecka, które odmawia kontaktu (ewentualnie boi się kontaktu) częstokroć jest bezpodstawna i wynika z tego, że rodzic zobowiązany „przerzuca swoje lęki, obawy i niechęć do drugiego rodzica na dziecko”, bowiem w takiej sytuacji charakteryzuje go „brak zdolności do krytycznego wglądu w swoje emocje i reakcje”.[...]54.

Analizując wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 22 czerwca 2022 r. należy podkreślić, iż Trybunał zwrócił szczególną uwagę na wysłuchanie dziecka i uwzględnienie jego zdania. W tym kontekście warto wskazać, że już Konwencja o Prawach Dziecka z dnia 20 listopada 1989 r.⁵⁵ uregulowała kwestię dotyczącą respektowania woli małoletniego. Zgodnie z treścią art. 12 ust. 1 Konwencji państwa-strony zapewniają dziecku, które jest zdolne do kształtowania swych własnych poglądów, prawo do swobodnego wyrażania własnych poglądów we wszystkich sprawach dotyczących dziecka, przyjmując je z należytą wagą, stosownie do wieku oraz dojrzałości dziecka. Ponadto przepis art. 3 Europejskiej Konwencji o Wykonywaniu Praw Dzieci⁵⁶ wskazuje, iż dziecko, uznane według prawa wewnętrznego za mające wystarczające rozeznanie, w dotyczącym go postępowaniu przed organem sądowym powinno mieć przyznane i samo może żądać przyznania następujących praw: do otrzymywania wszystkich istotnych informacji; do pytania go o zdanie i do wyrażania swojego stanowiska; do bycia informowanym o ewentualnych skutkach jego stanowiska oraz o ewentualnych skutkach każdej decyzji. Słusznym jest tu wskazać również przepis art. 95§4 k. r. o. według którego rodzice przed powzięciem decyzji w ważniejszych sprawach dotyczących osoby lub majątku dziecka powinni je wysłuchać, jeżeli rozwój umysłowy, stan zdrowia i stopień dojrzałości dziecka na to pozwala, oraz uwzględnić w miarę możliwości jego rozsądne życzenia. Ponadto kwestie wysłuchania dziecka zostały uregulowane w przepisach postępowania cywilnego. Zgodnie z treścią art. 576§2 zd. 1 k.p.c. sąd w sprawach dotyczących osoby lub majątku dziecka wysłucha je, jeżeli jego rozwój umysłowy, stan zdrowia i stopień dojrzałości na to pozwala, uwzględniając w miarę możliwości jego rozsądne życzenia.

⁵³ R. Łukasiewicz, op. cit., Legalis, s. 1132.

⁵⁴ E. Holewińska-Łapińska, Sędziowska ocena efektywności stosowania przepisów o wykonywaniu kontaktów z dzieckiem (art. 598¹⁵–598¹⁶ k.p.c.) i ich adekwatności do potrzeb praktyki w świetle wyników badania ankietowego, „Prawo w działaniu sprawy cywilne” 2016, nr 25, Lex, s. 59.

⁵⁵ Konwencja o Prawach dziecka z dnia 20 listopada 1989 r., Dz. U. 1991 Nr 120, poz. 256, Legalis.

⁵⁶ Europejska Konwencja o Wykonywaniu Praw Dzieci z dnia 25 stycznia 1996 r., Dz. U. 2000 Nr 107, poz. 1128, Legalis.

Z kolei według art. 216¹ §1 zd. 1 k.p.c. sąd w sprawach dotyczących osoby małoletniego dziecka wysłucha je, jeżeli jego rozwój umysłowy, stan zdrowia i stopień dojrzałości na to pozwala. Zaś art. 216¹ §2 wskazuje, iż sąd stosownie do okoliczności, rozwoju umysłowego, stanu zdrowia i stopnia dojrzałości dziecka uwzględni jego zdanie i rozsądne życzenia.

Nie ulega zatem wątpliwości, że wysłuchanie małoletniego jest kluczowe w sprawach dotyczących kontaktów. Jednakże

wola dziecka powinna zostać bezwzględnie wzięta pod uwagę wyłącznie wtedy, jeżeli pozostaje ona w zgodzie z jego dobrem, i – przykładowo – jest podyktowana negatywnymi emocjonalnymi przeżyciami, których źródło tkwi w nagannym postępowaniu rodzica⁵⁷.

Istotną kwestią, choć nie uwzględnioną w orzeczeniu Trybunału Konstytucyjnego jest również sposób przeprowadzania wysłuchania małoletniego. W tym kontekście należy wskazać §186 pkt.1 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości – Regulaminu urzędowania sądów powszechnych⁵⁸ zgodnie z którym wysłuchanie małoletniego dziecka przeprowadza się, o ile jest to możliwe, w przeznaczonym i przystosowanym do tego celu pomieszczeniu. Jeśli nie ma takiego pomieszczenia w siedzibie sądu, można przeprowadzić wysłuchanie także w spełniającym te warunki pomieszczeniu znajdującym się poza budynkiem sądu, w szczególności współpracując w tym zakresie z organizacjami pozarządowymi zajmującymi się ochroną praw dzieci. Niewątpliwym jest, że odpowiednia procedura wysłuchania małoletniego ma kluczowe znaczenie na rzetelność zebranych informacji oraz dobrostan psychiczny dziecka. Zatem wydaje się, że Trybunał Konstytucyjny, który w omawianym wyroku położył szczególny nacisk na uwzględnienie zdania dziecka powinien również podjąć refleksję nad kwestią metodologii sposobu jego wysłuchania.

Analizując orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego z dnia 22 czerwca 2022 r. w sprawie o sygn. akt SK 3/20, warto zwrócić uwagę na zdanie odrębne sędziego TK Michała Warcińskiego, który stanowczo argumentuje, że sprawa powinna być zostać umorzona z uwagi na niedopuszczalność merytorycznego rozstrzygnięcia. Sędzia M. Warciński wskazuje, że postępowanie wszczęte na podstawie skargi konstytucyjnej może zakończyć się wyrokiem jedynie po spełnieniu warunków wskazanych w art. 79 ust. 1 Konstytucji. Według tych zasad, orzeczenie sądu lub organu administracji publicznej, będące podstawą skargi, musi odnosić się wyłącznie do konstytucyjnych wolności i praw osoby skarżącej⁵⁹.

W omawianej sprawie skarga została złożona przez dwie osoby: matkę oraz jej córkę. Jednak ostateczne orzeczenie sądu dotyczyło jedynie matki, nakazując

⁵⁷ G. Kamieński, *Głosa do Uchwały Sądu Najwyższego – Izba Cywilna z dnia 13 kwietnia 2022 r., III CZP 76/22*, „Orzecznictwo sądów polskich” 2023, nr 7–8, Lex/el.

⁵⁸ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości Regulamin Urzędowania Sądów Powszechnych z dnia 18 czerwca 2019 r. (Dz. U. z 2022 r. poz. 2514).

⁵⁹ Uzasadnienie do wyroku TK z dnia 22 czerwca 2022 r., SK 3/20, Legalis/el.

jej zapłatę określonej kwoty pieniężnej. Zdaniem sędziego M. Warcińskiego, córka jako skarżąca nie spełniła wymogu przedstawienia ostatecznego orzeczenia, które rozstrzygałoby o jej konstytucyjnych prawach. W związku z tym postępowanie powinno zostać umorzony w jej zakresie⁶⁰.

Ponadto, zdaniem sędziego, Trybunał przyjął wzorce kontroli, które były nieadekwatne do sytuacji matki. Przepisy ocenione jako niezgodne z Konstytucją, mianowicie art. 48 ust. 1 i art. 72 ust. 3, dotyczą wyłącznie wolności i praw dziecka – ograniczają prawo rodziców do wychowania, chroniąc wolność sumienia i wyznania dziecka oraz nakładając obowiązek uwzględnienia jego zdania. Sędzia podkreśla, że w tej sprawie stroną, której dotyczyło orzeczenie, była wyłączna matka, co sprawia, że powołane wzorce kontroli były nieadekwatne⁶¹.

Sędzia M. Warciński zaznacza również, że choć zaskarżone przepisy mogą budzić pewne wątpliwości konstytucyjne, ocena ich zgodności z Konstytucją wymaga spełnienia bezwzględnych przesłanek konstytucyjnych i ustawowych. W jego opinii, nawet przy najlepszych intencjach, Trybunał nie może przekreślać fundamentalnych reguł procesowych, które stanowią założenia instytucji prawnej o randze konstytucyjnej. Zmiana jej modelu nie należy do kompetencji Trybunału, ale ustrojodawcy⁶².

Wnioski końcowe

Z całą pewnością stwierdzić należy, że zapewnienie dziecku kontaktów z rodzicami wpływa na jego fizyczny, psychiczny i społeczny rozwój⁶³. Jak słusznie wskazuje Sz. Solarski

rozwój psychologii naprowadził na szczególne niebezpieczne skutki izolowania dziecka przez jednego z rodziców od drugiego. Do prawidłowego rozwoju dziecka wymaga poznania prawidłowego wzorca społecznego obojga rodziców. Naganne ograniczanie tego kontaktu przez jednego z rodziców winno zostać również ocenione przez pryzmat nadużycia władzy rodzicielskiej, tak samo jak i rażące zaniedbywanie odbywanie kontaktów przez pryzmat art. 111§1 KRO. [...]⁶⁴.

Niewątpliwym zatem jest, że prawo do kontaktów z dzieckiem jest kluczowym elementem systemu prawnego mającego na celu ochronę dobra dzieci w sytuacjach konfliktowych.

Mając na względzie powyższą analizę realizacji kontaktów z małoletnim wydaje się, że rozstrzygnięcie Trybunału Konstytucyjnego z dnia 22 czerwca 2022 r. budzi poważne kontrowersje. Trzeba wyraźnie podkreślić, że postępowanie ure-

⁶⁰ Ibidem, Legalis/el.

⁶¹ Ibidem, Legalis/el.

⁶² Ibidem, Legalis/el.

⁶³ G. Kamiński, op. cit., Lex/el.

⁶⁴ Sz. Solarski, op. cit., Nb 4.

gulowane w art. 598¹⁵ oraz 598¹⁶ k.p.c. nie obejmuje fazy rozstrzygającej a jego celem jest jedynie egzekwowanie praw przyznanych przez sąd opiekuńczy o kontaktach. Zatem ponowne wysłuchanie dziecka na tym etapie postępowania może być postrzegane jako nieuprawnione. Co w rezultacie może doprowadzić do przewlekłości realizacji kontaktów oraz osłabienia czy nawet zerwania więzi rodzinnych małoletniego. Tym samym komplikując jego sytuację emocjonalną i społeczną.

Słuszne wydaje się stwierdzenie, że

[...] wola dziecka w przedmiocie odbywania kontaktów ma drugorzędne znaczenie. [...] art. 113§1 KRO wprowadza obowiązek odbywania kontaktów. Jest to słuszne rozwiązanie, w zakresie, w jakim przełamuje niebezpieczeństwo negatywnego wpływania na instytucję kontaktów przez rodzica sprawującego pieczę nad dzieckiem, a nadto uchyla niebezpieczeństwo kierowania się nie do końca racjonalnymi decyzjami dziecka⁶⁵.

Należy wskazać, że ze względu na stosunkowo krótki czas, jaki upłynął od wydania wyroku Trybunału Konstytucyjnego w sprawie SK 3/20, zagadnienia te dopiero zaczynają być poddawane gruntownej analizie w orzecznictwie sądów. Zatem pełne zrozumienie i ocena wpływu tego wyroku na praktykę orzeczniczą sądów opiekuńczych będzie możliwa dopiero po upływie czasu, kiedy nowe regulacje zostaną szerzej zaimplementowane i ocenione w konkretnych sprawach.

Bibliografia

Literatura

- Gajda, *art. 113 J.*, [w:] K. Pietrzykowski (red.), *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, wyd. 8, Legalis/el. 2023.
- Gromek, *art. 113 K.*, [w:] K. Gromek (red.), *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, wyd. 7, Legalis/el. 2020.
- Holewińska-Łapińska E., *Sędziowska ocena efektywności stosowania przepisów o wykonywaniu kontaktów z dzieckiem (art. 598¹⁵–598¹⁶ k.p.c.) i ich adekwatności do potrzeb praktyki w świetle wyników badania ankietowego*, „Prawo w działaniu sprawy cywilne” 2016, nr 25, Lex/el.
- Ignaczewski J., K. Pułtowska, R. Zegadło, *art. 598¹⁶*, [w:] J. Ignaczewski (red.), *Komentarz do przepisów KPC regulujących postępowanie w sprawach z zakresu stosunków między rodzicami a dziećmi*, wyd. 4, Legalis/el. 2019.
- Jagięła J., *art. 598¹⁵*, [w:] A. Marciniak (red.), *Kodeks postępowania cywilnego*, t. 3: *Komentarz. Art. 425–729*, wyd. 1, Legalis/el. 2020.
- Jastrzemska S., *art. 598¹⁵*, [w:] T. Szanciło (red.), *Kodeks postępowania cywilnego*, t. 2: *Komentarz. Art. 459–1217*, wyd. 2, Legalis/el. 2023.

---

⁶⁵ Ibidem, Nb 7.

- Kamieński G., *Glosa do Uchwały Sądu Najwyższego – Izba Cywilna z dnia 13 kwietnia 2022 r., III CZP 76/22*, „Orzecznictwo sądów polskich” 2023, nr 7–8, Lex/el.
- N. Krej, art. 598¹⁵, [w:] E. Marszałkowska-Krześ, E. Gil (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, wyd. 32, Legalis/el. 2023.
- Łazarska A., *Efektywne wykonywanie orzeczenia dotyczącego prawa do kontaktów z dzieckiem w świetle standardów strasburskich*, „Przegląd Prawa Egzekucyjnego” 2020, nr 11, Legalis/el.
- Łukasiewicz R., *Suma pieniędzy na rzecz osoby uprawnionej do kontaktów a zachowanie małoletniego*, „Monitor Prawniczy MoP” 2022, nr 22, Legalis/el.
- Malczyk M., art. 598¹⁵, [w:] A. Góra-Błaszczkowska (red.), *Kodeks postępowania cywilnego*, t. 1B: *Komentarz. Art. 425–729*, wyd. 3, Legalis/el. 2020.
- Piotrowska (Krej) N., art. 598¹⁶, [w:] E. Marszałkowska-Krześ, E. Gil (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, wyd. 33, Legalis/el. 2023.
- Solarski Sz., art. 113, [w:] M. Załucki (red.), *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, wyd. 1, Legalis/el. 2023.
- Woś P., *Przeciwdziałanie alienacji rodzicielskiej w postępowaniu cywilnym – sprawy dotyczące wykonywania kontaktów z dzieckiem*, „Studia prawnicze KUL” 2022, nr 1, Legalis/el.
- Zieliński A., Flaga-Gieruszyńska K., art. 598¹⁶, [w:] A. Zieliński (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, wyd. 11, Legalis/el. 2022.

Orzecznictwo

- Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 22 czerwca 2022 r., SK 3/20, Legalis/el.
- Wyrok Sądu Najwyższego – Izba Karna z dnia 14 lutego 2019 r., V KK 42/18, Legalis/el.
- Uchwała Sądu Najwyższego – Izba Cywilna i Administracyjna z dnia 26 września 1983 r., III CZP 46/83, Legalis/el.
- Uzasadnienie do Wyroku Sądu Najwyższego - Izba Cywilna z dnia 8 września 2004 r., IV CK 615/03, Legalis/el.
- Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Olsztynie z dnia 15 maja 2019 r., I SA/OI 59/19, Legalis/el.
- Uchwała Sądu Najwyższego – Izba Cywilna z dnia 22 maja 2013 r., III CZP 25/13, Legalis/el.
- Postanowienie Sądu Najwyższego – Izba Cywilna z dnia 26 sierpnia 2016 r., IV CNP 10/16, Legalis/el.
- Postanowienie Sądu Najwyższego – Izba Cywilna z dnia 08 maja 2015 r., II CNP 5/15, Legalis/el.
- Postanowienie Sądu Najwyższego – Izba Cywilna z dnia 22 maja 2018 r., III CNP 38/17, Legalis/el.
- Uzasadnienie do wyroku TK z dnia 22 czerwca 2022 r., SK 3/20, Legalis/el.

- Uzasadnienie do Postanowienia Sądu Okręgowego w Słupsku – IV Wydział Cywilny Odwoławczy z dnia 08 maja 2014 r., IV Cz 235/14, *Legalis/el*.
- Uzasadnienie do Postanowienia Sądu Okręgowego w Toruniu VIII Wydział Cywilny Odwoławczy z dnia 03 lutego 2017 r., VIII Cz 70/17, [https://orzeczenia.ms.gov.pl/details/zagro\\$017ce-nie/15102500004003_VIII_Cz_000070_2017_Uz_2017-02-03_001](https://orzeczenia.ms.gov.pl/details/zagro$017ce-nie/15102500004003_VIII_Cz_000070_2017_Uz_2017-02-03_001).
- Uzasadnienie do Postanowienia Sądu Rejonowego dla m.st. Warszawy w W. VI Wydział Rodzinny i Nieletnich z dnia 09 czerwca 2016 r., VI Nsm 50/16, [https://orzeczenia.ms.gov.pl/details/zagro\\$017ce-nie/154505250003012_VI_Nsm_000050_2016_Uz_2016-06-23_001](https://orzeczenia.ms.gov.pl/details/zagro$017ce-nie/154505250003012_VI_Nsm_000050_2016_Uz_2016-06-23_001).
- Uzasadnienie do Postanowienia Sądu Okręgowego w Słupsku Wydział IV Cywilny Odwoławczy z dnia 26 czerwca 2013 r., IV Cz 339/13, [https://orzeczenia.ms.gov.pl/content/zagro\\$017ce-nie/151020000002003_IV_Cz_000339_2013_Uz_2013-06-26_001](https://orzeczenia.ms.gov.pl/content/zagro$017ce-nie/151020000002003_IV_Cz_000339_2013_Uz_2013-06-26_001).
- Uzasadnienie do Postanowienia Sądu Rejonowego w Bełchatowie – III Wydział Rodzinny i Nieletnich z dnia 26 lutego 2018 r., III Nsm 601/17, *Legalis/el*.
- Wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 09 lipca 2020 r., 71021/13, *Legalis/el*.

Akty prawne

- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku (Dz.U. 1997, nr 78, poz. 483 ze zm.).
- Ustawa – Kodeks rodzinny i opiekuńczy z dnia 25 lutego 1964 roku (Dz. U. z 2020 r. poz. 1359 ze zm.).
- Ustawa – Kodeks postępowania cywilnego z dnia 17 listopada 1964 roku (Dz. U. Nr 43, poz. 296 ze zm.).
- Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności sporządzona w Rzymie 4.11.1950 r., zmieniona następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2 (Dz.U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284).
- Konwencja o Prawach dziecka z dnia 20 listopada 1989 r. (Dz. U. 1991 Nr 120, poz. 256).
- Europejska Konwencja o Wykonywaniu Praw Dzieci z dnia 25 stycznia 1996 r. (Dz. U. 2000 Nr 107, poz. 1128).
- Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości Regulamin Urzędowania Sądów Powszecznych z dnia 18 czerwca 2019 r. (Dz. U. z 2022 r. poz. 2514).

Executing contacts with a minor – selected issues

Abstract

The article addresses the issue of implementing contacts with a minor. According to the amendment of May 26, 2011 which entered into force on August 13, 2011, the provisions of the

Art. 598¹⁵–598¹⁶ regarding the issue of executing contacts with a child were introduced to the Polish Civil Procedure. However, the Constitutional Tribunal in its judgment of June 22, 2022 (SK 3/20, Legalis) stated that the art. 598¹⁶ § 1 with the regard to the art. 598¹⁵ § 1 of the Act of November 17, 1964 – Code of Civil Procedure (Dz.U. z 2021 r. poz. 1805, ze zm.) in the scope that they cover some situations when improper execution or non-execution of duties is related to the particular behavior of a child and is not caused by the child’s custodian, are inconsistent with the art. 48 section 1, second sentence as well as with the art. 72 section 3 of the Constitution of the Republic of Poland.

The purpose of this article is to indicate, among other things, the effects of the Constitutional Tribunal’s ruling of 22.06.2022 on the process of implementing contacts with a minor. The article discusses the procedure for implementing contacts with a minor and analyzes the content of the Constitutional Tribunal’s ruling of 22.06.2022. The article draws attention not only to legal but also psychological issues related to implementing contacts with a child, emphasizing the importance of the welfare of minors.

Keywords: contacts, executing contacts with a minor, the right to contact, the sum of money, child’s will, child’s interests.